

XIII. KÜTÜPHANE HAFTASINI KUTLARKEN

Filiz BAŞBUĞOĞLU

Geçtiğimiz günlerde XIII. Kütüphane Haftasını kutladık. Toplumun zihnine kütüphane sözcüğünü yazmağa, meslektaşlar arasında güçbirliğini yaratma çabalarına onüç yıl önce başlamışız. Türk kütüphanecilik tarihine baktığımızda; sürekli olmasa da kütüphanecilerin eğitimine 1925'te başlanmış, 1934'te Basma - Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu çıkmış, 1946'da Millî Kütüphane'nin temeli atılmış, 1949'da Türk Kütüphaneciler Derneği, 1952'de Bibliyografya Enstitüsü, 1966'da TÜR DOK kurulmuş. Her geçen gün toplumda kütüphane, dokümantasyon merkezi ve arşiv ihtiyacı artmakta. Türk kütüphaneciliğinde olumlu çalışmaların yapıldığı, olumlu adımların atıldığı gerçektir. Ancak gelişmekte olan bir ülke toplumunun kalkınmasında büyük rolü olan kütüphane, dokümantasyon merkezi ve arşivlerden bekleneni, bizim kütüphanelerimiz, dokümantasyon merkezlerimiz ve arşivlerimiz verebilmekte midir?

Türk kütüphaneciliğinin temelinde bazı sorunlar olduğu inancındayız. Bu sorunlara öncelikle eğilinmedikçe tüm enformasyon hizmeti veren kuruluşların istediğimiz düzeye ulaşmalarını düşünmek hayal olur. Örneğin; kütüphanelerimiz ve dokümantasyon merkezlerimiz kataloglama ve tasnif standartlarından yoksundur. Her ne kadar 1954 yılında Millî Kütüphane uzman ve kütüphanecileri tarafından oluşturulan bir kataloglama kuralı «Basma Eserler Alfabetik Katalog Kaideleri - Enstrüksiyon» varsa da pek az kütüphane tarafından kullanılmaktadır. Tasnif sistemi seçiminde de durum aynı. DDC, UDC, konu başlıkları vb. Oysa ki, Türk Standartlar Enstitüsü —TSE—, International Standart Organization —ISO— tarafından işleme konulmuş konu ile ilgili standartları yayınlamış ve yayınlamaktadır. (Yenilikte ISO tarafından «International Standarts for Documentation and Terminology» yayınlanmıştır).

Bu ayrı tür düzenlemeler bizi gerek ulusal gerekse uluslararası işbirliğinden uzaklaştırıyor. Örneğin toplu katalog çalışmalarının istenilen biçimde yürütülmesini engelliyor. Toplu katalogların kütüphane ve dokümantasyon merkezi çalışmalarında ne ölçüde yardımcı olduğu bilinmemektedir.

Dünya ülkelerinden pek çoğu ülke çapında standardizasyon sorununu çözmüş olup, UNESCO ve IFLA aracılığı ile uluslararası düzeyde standardizasyona gitmeği tasarlamaktadır. Bu amaçla «Unı-

versal Bibliographic Control —UBC— geliştirilmekte, UNESCO'ya üye ülkelerin ulusal bibliyografyalarında yer alan bibliyografik künyelerde standartlaşmanın sağlanmasına çalışılmaktadır. Bu amaçla, UNESCO, IFLA adına UBC bürosu 12-16 Eylül 1977 tarihleri arasında «International Congress on National Bibliographies» adlı toplantının hazırlıkları içindedir. Ayrıca, Derleme Kanununun uygulanması sırasında çıkan sorunlara da çözüm getirilecektir. Böylece, otomasyondan yararlanılarak geliştirilen sistemler; BALLOTS (Bibliographic Automation of Large Library Operations using a Time-Sharing System) ile OCLC (Ohio College Library Center)⁽¹⁾ gibi, daha geniş uygulama alanı bulacaktır.

Türk kütüphaneciliği her ne kadar belirli bir düzeye ulaştı ise de, alt yapıda bir organizasyon bozukluğu vardır. Bu bozukluğun giderilmesi için, kumanda mekanizması elinde, tüm kütüphane, dokümantasyon merkezi ve arşivlerin üstünde bir kuruluşa ihtiyaç olduğu kanısındayız.⁽²⁾ İnanıyoruz ki; ancak bu şekilde ortada kalmış sorunlar bir çözüme ulaşabilir. Örneğin; Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973 - 1977) 1975 İcra Planında «Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumuna bağlı faaliyet gösteren Bilimsel ve Teknik Dokümantasyon Merkezinin (TÜRDOK) temel ve doğal bilimler yanı sıra sosyal bilimler alanındaki enformasyon hizmetini ülke çapında yaygınlaştıracak ve eşgüdümü sağlayacak biçimde yeniden düzenlenerek yeni bir statüye kavuşturulması için gerekli çalışmalar, yasal düzenlemeler yapılacaktır.»⁽³⁾ denildiği ve program döneminde çalışmaların tamamlanması istendiği halde, sosyal bilimler konusunda enformasyon hizmeti verme çalışmalarına TÜRDOK bugüne kadar eğilmemiş, eskiden beri Milli Kütüphane tarafından verilmeğe çalışılan hizmetin başarı ile yürütülmesi için de Milli Kütüphane'ye her hangi bir yenilik getirilmemiştir. Konu ortadadır.

Yine Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973 - 1977) 1974 İcra Planında «Dokümantasyon hizmetleri ile araştırma ve ihtisas kitaplıklarının geliştirilmesi için. Devlet Planlama Teşkilatı, Milli Kütüphane Genel Müdürlüğü ve Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu ortak bir envanter çalışması yapacak ve bir geliştirme prog-

(1) News Section. IFLA Journal. 3(1) 1977, 109.

(2) Her ne kadar Kültür Bakanlığı bünyesinde Kütüphaneler Genel Müdürlüğü kurulmuş ise de ilgi alanı sınırlandırılmıştır.

(3) T[ürkiye] C[umhuriyeti] Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı : 1975 yılı programı icra planı üçüncü beş yıl (1973 - 1977). Ankara 1975 (Başbakanlık Basımevi. VI+107 S. 8°
«Yayın No. DPT. 1398»

(4) T[ürkiye] C[umhuriyeti] Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı : 1974 yılı programı icra planı üçüncü beş yıl (1973 - 1977). Ankara 1974 (Başbakanlık Basımevi). VI+104 S. 8°
«Yayın No. DPT. 1344»

ramı hazırlayacaklardır.»⁽⁴⁾ denilmekte ve çalışmanın program döneminde bitirilmesi öngörülmektedir. Bildiğimiz kadarı ile bu çalışmanın envanter hazırlama bölümüne başlanmış, aradan üç yıl geçtiği halde sonuçlandırılmamış, söz konusu olan dokümantasyon hizmetleri ile araştırma ve ihtisas kitaplıklarının geliştirme programlarından da hiç bir haber alınmamıştır.

Yine, Başbakanlık Devlet Plânlama Teşkilâtı Bilimsel ve Teknik Enformasyon Özel İhtisas Komisyonunun geliştirdiği alt komitelerde alınan kararlar da uygulama alanına konulmamıştır.

Ayrıca, 24. Ocak 1975'te toplanan ve bir kısım kütüphanecinin de katıldığı II. Türk Yayın Kongresinde de kütüphanecileri ilgilendiren pek çok soruna çözüm getirilmiş, ancak alınan kararlar uygulanmadan arşivlere girmiştir.

Araçlarla toplantılarını sürdüren UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Kütüphanecilik ve Dokümantasyon Komitesi de önemli konulara eğilmiş, ancak bugüne kadar alınan kararların uygulandığı görülmemiştir.

Yukarıda açıklamağa çalıştığımız durum ve askıda kalan sorunlar, böyle bir kuruluşa olan ihtiyacı destekler kanısındayız. Kütüphanecilik, dokümantasyon ve arşiv konusunda düzenleyici niteliği yanında, danışman bir büro olarak düşündüğümüz bu kuruluştan; kütüphane ve dokümantasyon merkezlerinin çalışma alanlarını saptaması, katalog ve tasnifte standartlaşmanın sağlanması, yıllardır düzeltilmesi beklenen Basma - Yazı ve Resimleri Derleme Kanununun tam işleyebilir hale getirilmesi, ISBN - ISSN'nin bizde de kullanılması, terim kargaşasının giderilmesi vb. konulara eğilmesini bekleriz.

Amerika Birleşik Devletleri Kütüphane Özel Müşaviri Dr. Lawrence S. Thompson tarafından 4-5 Şubat 1952 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığına verilen rapordan aldığımız bölüm, kütüphanelerin toplum eğitimindeki rolünü açıklamaktadır; «... Şayet yeni nesli okuyan bir nesil, yani objektif olayların temeli üzerinde kararlar verebilen erkek ve kadın nesli olarak yetiştirmeyecek olursanız, dünyanın en kudretli ordusu dahi otuz sene gibi kısa bir zamanda Türkiye'nin yaratmış olduğu büyük Demokrasiyi koruyamaz...»⁽⁵⁾

Amacımız; kütüphanelerimizin, dokümantasyon merkezlerimizin ve arşivlerimizin uygar ülkeler kütüphane, dokümantasyon merkezi ve arşivleri düzeyinde hizmet verebilir duruma gelmeleri, toplumun eğitilmesinde büyük payları olan bu kuruluşlardan bekleneni tam anlamıyla yapabilmeleridir.

(5) Thompson, Dr. Lawrence E. : Türkiye'de kütüphaneleri geliştirme programı A program for library development in Turkey. İstanbul 1952 Milli Eğitim Basımevi. 62 S. 3°